

Tadeusz Płoski, *Duszpasterstwo w Wojsku Polskim. Studium prawne z uwzględnieniem praw człowieka i prawa humanitarnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2006, s. 302.

Układ publikacji jest następujący: Spis treści w języku polskim i angielskim (s. 5–8), Wstęp (s. 9–13), Rozdział pierwszy „Tradycje duszpasterstwa wojskowego do 1989 roku” (s. 15–68), Rozdział drugi „Duszpasterstwo w Wojsku Polskim w latach 1989–2006” (s. 69–103), Rozdział trzeci „Ordynariat Polowy w świetle uregulowań prawno-kanonicznych” (s. 104–132), Rozdział czwarty „Duszpasterstwo katolickie w Wojsku Polskim z perspektywy prawa międzynarodowego praw człowieka” (s. 133–202), Rozdział piąty „Posługa duszpasterska kapelanów z perspektywy międzynarodowego prawa humanitarnego” (s. 203–258), Zakończenie (s. 259–260), Wykaz skrótów (s. 261–263), Bibliografia (s. 265–300) oraz *Summary* (s. 301–303). Z powyższego układu publikacji widać, że mamy do czynienia z prawnym studium porównawczym, które łączy elementy kościelnego porządku prawnego i elementy prawa świeckiego, w szczególności elementy prawa kanonicznego oraz prawa międzynarodowego w przedmiocie duszpasterstwa w Wojsku Polskim.

We Wstępie Autor ukazuje ogólnie problematykę duszpasterstwa wojskowego, przypominając pośrednio, że każdy człowiek z natury jest istotą religijną, dlatego też w czasie służby wojskowej jego potrzeby religijne muszą być uwzględniane przez kompetentnych przełożonych, tym bardziej, że czas służby wojskowej niesie

ze sobą trudne sytuacje życiowe (szczególnie w czasie konfliktu zbrojnego); czytamy w nim następująco: „dlatego też duszpasterstwo wojskowe w sposób trwały wpisane jest w struktury wojska, niezależnie od kultury, religii czy dominującej opcji światopoglądowej” (s. 9). Można powiedzieć, że powyższa uwaga wymusza refleksję systematyczną nad tym, że Kościół katolicki takim potrzebom na przestrzeni wieków zaradzał i również dzisiaj z powodzeniem prowadzi duszpasterstwo w Wojsku Polskim, które jest aktualnie zaangażowane w różnych misjach w odległych krajach.

Rozdział pierwszy ma charakter historyczny, omawia on w kolejności następujące zagadnienia: początki duszpasterstwa wojskowego na ziemiach polskich, posługę duszpasterską w okresie zaborów, posługę kapelanów wojskowych podczas pierwszej wojny światowej, duszpasterstwo wojskowe w okresie międzywojennym, służbę duszpasterską podczas drugiej wojny światowej oraz Generalny Dziekanat Wojska Polskiego w latach 1945–1989. Ogólnie trzeba powiedzieć, że Rozdział ten syntetycznie zbiera i prezentuje wielowiekową tradycję duszpasterstwa w Wojsku Polskim aż do czasów nam najbliższych i jest właściwym wprowadzeniem, przede wszystkim, przez ukazanie złożoności duszpasterstwa wojskowego, do sukcesywnych analiz prawnych zawartych w dalszych Rozdziałach monografii.

Rozdział drugi monografii omawia duszpasterstwo w Wojsku Polskim w latach 1989–2006. Został on podzielony na sześć punktów, przy czym ostatni z nich omawia funkcjonowanie duszpasterstwa w Wojsku Polskim w ramach Prawosławnego Ordynariatu Wojska Polskiego oraz w ramach Ewangelickiego Duszpasterstwa Wojskowego. Jest to cenny punkt drugiego Rozdziału monografii, który dostrzega także prowadzenie duszpasterstwa przez inne podmioty niż Kościół katolicki, odpowiada to także pluralistycznej rzeczywistości w Polsce oraz ogólnokościelnemu zaangażowaniu eklezjologicznemu. Zresztą, jak wynika z pierwszego Rozdziału, taki fakt miał także miejsce w historii. Zasadniczo jednak Rozdział ten prezentuje duszpasterstwo wojskowe prowadzone przez Kościół katolicki, które jak wskazuje wprowadzenie do Rozdziału było możliwe dzięki ustaleniom Okrągłego Stołu, które zaowocowały uchwaleniem dnia 17 maja 1989 roku *Ustawy o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej* (zob. s. 70).

Rozdział trzeci ma charakter ściśle kanoniczny, prezentuje on bowiem Ordynariat Polowy w świetle uregulowań prawno-kanonicznych. Najpierw Rozdział omawia normy wspólne dla ordyna-

riatów polowych w całym Kościele katolickim, taką normą jest konstytucja apostolska papieża Jana Pawła II z 21 kwietnia 1986 roku *Spirituali militum curae* (s. 106–111) oraz dokładniej i szerzej przedstawia Statut Ordynariatu Wojskowego czyli Polowego w Polsce, który obowiązuje od dnia 28 lutego 1991 roku. Ten trzeci punkt Rozdziału prezentuje z kanonicznego punktu widzenia Ordynariat Polowy jako diecezję, rolę i zadania Biskupa polowego, prezbiterium diecezji wojskowej, kurię polową oraz działające w ramach Ordynariatu kolegia takie jak, Rada kapłańska, Kolegium konsultorów, Kapituła katedralna, Rada ds. ekonomicznych oraz „Caritas” Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego oraz jego Akcję Katolicką.

Rozdział czwarty to spojrzenie na duszpasterstwo katolickie w Wojsku Polskim z perspektywy prawa międzynarodowego praw człowieka. Rozdział ten jest stosunkowo długi (s. 133–202) i podejmuje następującą problematykę: wolność religii w świetle standardów praw człowieka (s. 133–145), ograniczenia w korzystaniu z wolności religii (s. 145–157), derogacja zobowiązań Państwa w dziedzinie religii (s. 157–163), rekonstrukcja substancji chronionej w zakresie wolności religii (s. 164–188), status osób duchownych w świetle standardów praw człowieka (s. 189–192) oraz osoby duchowne w świetle orzecznictwa strasburskiego (s. 192–202). Jest to Rozdział prawno-doktrynalny wraz z przykładami konkretnych rozwiązań sądowych.

Ostatni Rozdział to jakby synteza pracy, przedstawia on posługę duszpasterską kapelanów z perspektywy międzynarodowego prawa humanitarnego. Konkretnie rozpoczyna go przegląd unormowań w sferze międzynarodowego prawa humanitarnego (s. 203–217), następnie monografia omawia prawo do wolności religii w czasie konfliktu zbrojnego (w szczególności została przedstawiona ogólna charakterystyka unormowań humanitarnych, gwarancje poszanowania wolności religii oraz wolność religii w czasie konfliktu zbrojnego), w dalszej kolejności Rozdział omawia rolę kapelanów wojskowych w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego (w tym: przegląd unormowań międzynarodowych, granice dopuszczalności obowiązkowej posługi kapelanów, gwarancje uprzywilejowanego statusu kapelanów) oraz obowiązek krzewienia międzynarodowego prawa humanitarnego.

Korpus pracy kończy krótkie Zakończenie. Znajdujemy w nim ciekawe konkluzje i wnioski w formie rekapitulacji oraz nowe ukięskunkowania badawcze na przyszłość. Ich celem jest respektowanie praw ludzkich, których w Wojsku Polskim mają bronić dwa współ-

pracujące ze sobą podmioty, tj. Państwo i Kościół w Polsce. Publikacja jasno stwierdza: „relacja Państwo – Kościół w obszarze organizacji duszpasterstwa wojskowego w ostatnich latach służy dobrze naszej Ojczyźnie” (s. 260).

Podjęta przez Autora tematyka związana jest z jego wieloletnimi zainteresowaniami naukowymi oraz wykonywaną posługą duszpasterską w Wojsku Polskim, w tym od roku 2004 Biskupa Polowego. Trzeba powiedzieć, że w relacji do dotychczasowych publikacji jest to problematyka nowa i oryginalnie przedstawiona, gdyż całościowo ukazuje duszpasterstwo w Wojsku Polskim w aspekcie historycznym i kanonicznym, do chwili obecnej nie ma w polskiej literaturze kanonistycznej takiego całościowego opracowania (zob. rozdziały I–III), jak również studium to zostało ubogacone kompetentnym uwzględnieniem praw człowieka i prawa humanitarne (zob. rozdział IV–V) – te dwa ostatnie Rozdziały liczące ponad 120 stron są niewątpliwie nowatorskie i wskazują na nowy aspekt badawczy związany z duszpasterstwem wojskowym. Można powiedzieć, że mają one duży walor badawczy w monografii i są nowym spojrzeniem prawnym na treść pierwszych Rozdziałów. W ten sposób mamy do czynienia z monografią wieloaspektową, która ukazuje naturę duszpasterstwa wojskowego, które z kolei jest wynikiem współdziałania Państwa i Kościoła i w ten sposób łączy dwa porządki prawne: cywilny i kościelny. Jednocześnie takie połączenie dało możliwość stworzenia studium pogłębionego i prezentuje się jako kompetentne opracowanie na temat duszpasterstwa w Wojsku Polskim.

ks. Tomasz Rozkrut